Munca, memorie si un viitor mai bun

Interviu cu Matei Bejenaru realizat de Raluca Voinea*

Publicat in revista *Idea* nr. 35/2010

Matei Bejenaru este un artist vizual care traieste si activeaza la Iasi. Este membru fondator al Asociatiei Vector din Iasi si director al Bienalei de Arta Contemporana Periferic. In proiectele sale din ultimii ani, prin fotografie video si performance-uri, el analizeaza felul in care modurile de productie economica, cunoasterea tehnologica, mentalitatile si stilurile de viata ale oamenilor s-au schimbat in tarile postcomuniste in ultimele doua decenii. Imigratia muncitorilor romani in Vest a fost analizata in proiectele artistice *Ghid de calatorie* si *Maersk Dubai*, prezentate in diferite expozitii internationale, precum cele de la Tate Modern din Londra in 2007 sau in Bienala de la Taipei din 2008.

Raluca Voinea - *Proiectul Cantece pentru un viitor mai bun/Songs for a Better Future dateaza conceptual de cativa ani, spuneai tu, si ar putea fi realizat pentru prima data anul acesta. Cand si cum s-a nascut acest proiect si ce anume a nascut ideea de a lucra cu un cor, cu piese muzicale, practic de a colabora cu profesionisti din alt domeniu decat cele pe care le cunosti bine?*

Matei Bejenaru - Ideea unui performance coral s-a conturat acum trei ani, cand am fost invitat sa particip la festivalul de performance *Blurrr* din Tel Aviv, organizat de curatorul Sergio Edelstein. Fiind destul de interesat de practicile artistice performative, am descoperit ce putere emotionala are muzica corala si, consecvent cu interesul meu pentru forme artistice bazate pe experiment si pe contradictia dintre forma si continut, am inceput sa gandesc tot felul de performance-uri corale care, pe langa setting-ul performativ (loc, coregrafie…), sa includa forme muzicale purtatoare ale unui mesaj ideologic.
Cei de la Tel Aviv nu au avut resursele financiare sa lucreze cu un ansamblu coral si proiectul a ramas in asteptare. De-abia anul acesta, curatoarea britanica Cylena Simonds, careia i-a placut proiectul, mi-a propus sa-l prezentam la The Drawing Room si la Tate Modern, in Londra. Proiectul s-a clarificat mult dupa ce am inceput sa lucrez cu muzicianul britanic Will Duta, care, pe baza ideilor si discutiilor avute cu mine, va compune citeva piese corale experimentale ce vor fi prezentate in locurile amintite. Cintece pentru un viitor mai bun/Songs for a Better Future e un proiect modernist ce experimenteaza forme muzicale in raport cu un mesaj utopic despre viitor. Will Dutta va scrie piesele inspirat din muzica corala proletcultista a anilor ’50 care glorifica muncitorul proletar, fetisizindu-l, din perspectiva mea, si din muzica electronica a grupului Kraftwerk, care la rindu-i fetisiza progresul tehnologic si stilurile de viata corespunzatoare din lumea occidentala.

RV - *Multe dintre proiectele tale au un caracter performativ, insa momentul efectiv in care au ele loc e precedat de luni sau chiar ani de pregatire si cercetare. Iti vezi activitatea ca pe un proces, in care implicarea ta personala, energia dedicata si relatiile stabilite de-a lungul acestui proces sint la fel de importante ca momentul final, sau e doar o munca premergatoare, una nu neaparat vizibila in lucrarea finala?*

MB - Este adevarat ca pentru multe dintre proiectele mele ma pregatesc perioade de timp mai lungi, fiindca, indiferent de modul in care se finalizeaza si se prezinta publicului, in ce ma priveste ele sint procese artistice in care eu creez, documentez sau comentez situatii de viata. Unele dintre ele, datorita unor contexte nefavorabile, nu se finalizeaza, raminind ca proiecte in mintea mea. Atunci cind incerci, ca artist, sa interactionezi cu lumea reala e foarte greu, nu mai esti protejat de sistemul artistic. Majoritatea proiectelor mele au diferite componente, unele vizibile, altele nu, iar lucrarea finala, chiar daca nu aduce la suprafata toate aceste aspecte, eu o vad unitar, ca un proces care le inglobeaza pe toate.

Spre exemplu, acum doi ani, cind am avut o rezidenta la Tourcoing, in Franta, si am vrut sa fac un video documentar despre un cartier defavorizat unde locuiau mai ales algerieni, cele mai emotionante momente nu au fost cele surprinse in film, ci intilnirea mea pregatitoare intr-un club de fitness cu un grup de tineri musulmani fundamentalisti, care, evident, nu m-au lasat sa-i filmez sau sa-i inregistrez. Erau niste tineri masivi, imbracati cu acele camasi lungi pina in pamint, aveau adidasi Puma sau Nike si faceau exercitii la aparate. Imensa lor frustrare si refuzul lor de a se integra in societatea franceza se eliberau prin felul in care isi „tratau“ propriul corp. Unii mi-au spus ca atunci cind merg cu familia la supermarket sint adolescenti francezi care striga dupa ei „Papa Noël!...“. Discutia cu ei a fost esenta proiectului care a avut loc doar in mintea mea si despre care vor afla cititorii acum… M-a influentat in modul in care am facut ulterior documentarul video.

Deci, fara discutie, energia consumata intr-un proiect face parte din asta. Incerc sa fiu onest si corect cu oamenii cu care lucrez si, pe cit posibil, sa nu fiu un artist ipocrit, care, odata ce a luat materia prima din realitate, se refugiaza in lumea artei, continuindu-si traiul dulce al „gauchismului de salon…“. Victor Burgin spunea intr-o conferinta ca el nu crede in arta sociala, de vreme ce subiectii din proiectele artistice nu profita de pe urma lor. Ma gindesc adesea la asta si ajung in cele din urma la intrebari privind functia artei pe care o produc.

RV - *Esti, in ultimii ani, din ce in ce mai interesat de viata emigrantilor (legali sau nu), a muncitorilor de tot felul, a cercetatorilor din institute. In ce fel te raportezi la acesti oameni, cum te apropii de ei si cind decizi ca povestea lor trebuie transpusa intr-un limbaj artistic? Crezi ca exista limbaje artistice adecvate pentru a nara aceste istorii, adesea anonime si colective?*

MB - Eu vin din mediul industrial, am lucrat citiva ani ca inginer in perioada comunista, experienta care m-a marcat. In douazeci de ani, lumea noastra s-a schimbat fundamental, atit in bine, cit si in rau. Departe de mine de a fi un nostalgic al ceausismului, totusi, consider ca am facut un efort de dezvoltare industriala din care s-a ales praful in anii ’90. Evident, nu a fost vorba de o dezvoltare fireasca, intr-o dictatura comunista unde totul era centralizat, dar am acumulat o cunoastere tehnologica care, chiar daca inferioara celei occidentale, putea fi baza unei viitoare dezvoltari dupa 1989. M-am amagit in anii ’90 crezind ca o buna parte din infrastructura industriala a Romaniei se va moderniza prin transfer tehnologic din Vest. Acest lucru nu s-a intimplat din cauza proastei guvernari a tarii si a multor factori externi. O tara care nu produce tehnologie este o tara de mina a doua. Ma intreb ce nevoie avem noi de ingineri si cercetatori, azi, in „timpul mallurilor“ si al nesfirsitelor santiere de biserici ortodoxe. Cit ne intereseaza faptul ca teoria evolutionista e contestata in manualele de biologie de liceu sau ca fizica,

chimia si biologia se doresc a fi comasate intr-o singura materie numita „Stiinte“, iar orele de religie sunt obligatorii?…
In timp ce scriu acest text, ma uit pe masa mea si vad ca nimic nu e facut in tara mea, de la surubul si piulita veiozei pina la hirtia alba de scris…
Multi dintre oamenii cu care am lucrat in fabrica au emigrat si poate de asta am inceput sa fiu sensibil la acest fenomen, care nu e altceva decit modul nostru de a ne integra in lumea globalizata: producind orice in regim de lohn (de la textile pina la… cultura), exportind forta de munca ieftina si copii destepti.
Atunci cind vorbesc despre aceste subiecte, folosesc in special documentarul experimental si fotoreportajul obiectiv, asimilate unei practici artistice conceptuale.

RV - *Cine te inspira in munca ta fotografica? Putem vorbi astazi despre o revenire a fotorealismului cu tematica sociala sau el nu a disparut, de fapt, niciodata?*

MB - Nu cred ca putem discuta acum despre o revenire a fotorealismului, in spiritul lui Lewis Hines, Walker Evans, dar pot face citeva consideratii despre interesul meu pentru practica fotografica. Un prim motiv ar fi acela ca sint profesor de fotografie, deci trebuie sa mai si stiu cite ceva. Un alt motiv este cel de a documenta fotografic procesul muncii, nu numai pauzele de masa, asa cum s-a facut in mai multe proiecte fotografice. Eu duc o viata destul de simpla si austera, in care muncesc mai tot timpul. De aceea cred ca tot despre munca, despre cunoastere si relatii in procesul muncii vorbesc in proiectul meu fotografic mai amplu, intitulat *M3: Munca, memorie, miscare*. Pentru mine, trebuie sa fie o legatura intre forma de documentare si subiectul documentat. Atunci cind documentez fapte de viata legate de procesul muncii, folosesc numai fotografia analogica, incercind sa controlez toate etapele lantului tehnologic. Trebuie sa precizez ca in imagini nu caut nici esteticul, nici spectaculosul jurnalistic, ci incerc sa documentez obiectiv o situatie, cautind sa reflectez si asupra mediului fotografic, si asupra a ceea ce poti spune prin asta.
Treptat, am ajuns sa lucrez cu camere de format mare, 4 x 5 si 8 x 10 inch, si am inceput o „odisee“ de achizitionare a acestei intregi tehnologii care moare. Am fost prin nenumarate locuri din Europa ca sa cumpar un fotomaritor, un tanc de developare, o camera sau niste echipamente pentru camera obscura. Un alt proiect e acumularea unei tehnologii de virf si aducerea ei intr-o tara fara tehnologie…

RV - *Care crezi ca este responsabilitatea artistului in societate?*

MB - Asta depinde de functia oficiala a artei din acea societate. Daca ea e, in principal, cea de a legitima ordinea lucrurilor, atunci artistul care vrea recunoastere si prestigiu trebuie sa intre in plutonul celor care „bat pasul de defilare al artei“ acelei lumi. Astfel, functia lui e una de decorator si portavoce…
Daca arta poate insemna mai mult decit atit, si asta tine de o societate progresista, atunci artistul e responsabil cu interpretarea adevarurilor, medierea conflictelor si critica ordinii oficiale a lucrurilor. Cred ca el nu va schimba lumea, dar poate sensibiliza multa lume in lupta impotriva osificarii si a alienarii generale.

*Raluca Voinea este critic de arta si curator din Bucuresti.